

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІВНІЧНО-СХІДНОГО МАКРОРЕГІОНУ (ХАРКІВСЬКА, ПОЛТАВСЬКА, СУМСЬКА ОБЛАСТІ): АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ, ЇХ ДИНАМІКИ І ТЕНДЕНЦІЙ

© 2016 ЯРОШЕНКО І. В., СЕМИГУЛІНА І. Б.

УДК 332.145

Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Соціально-економічний розвиток Північно-Східного макрорегіону (Харківська, Полтавська, Сумська області): аналіз та оцінка основних показників розвитку, їх динаміки і тенденцій

У представлених матеріалах розглянуто сучасний Північно-Східний макрорегіон, до складу якого входять Харківська, Полтавська і Сумська області України. Досліджено динаміку основних показників розвитку областей та макрорегіону в цілому, визначено їх тенденції. Характерними для макрорегіону в цілому та його областей зокрема є різновиди природних, господарських та історично-географічних особливостей, які впливають на характер розвитку і розміщення виробничих сил в макрорегіоні.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, соціально-економічні показники, макрорегіон, регіон, динаміка, тенденції, розвиток територій.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 12.

Ярошенко Ігор Васильович – кандидат економічних наук, завідувач відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигуліна Ірина Борисівна – молодший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 332.145

Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Социально-экономическое развитие Северо-Восточного макрорегиона (Харьковская, Полтавская, Сумская области): анализ и оценка основных показателей развития, их динамики и тенденций

В представленных материалах рассмотрен современный Северо-Восточный макрорегион, в состав которого входят Харьковская, Полтавская и Сумская области Украины. Исследована динамика основных показателей развития областей и макрорегиона в целом, определены их тенденции. Характерным для макрорегиона в целом и его областей в частности является разнообразие природных, хозяйственных и историко-географических особенностей, которые влияют на характер развития и размещения производственных сил в макрорегионе.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, социально-экономические показатели, макрорегион, регион, динамика, тенденции, развитие территорий.

Рис.: 1. **Табл.:** 5. **Библ.:** 12.

Ярошенко Игорь Васильевич – кандидат экономических наук, заведующий отделом макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигулина Ирина Борисовна – младший научный сотрудник отдела макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

UDC 332.145

Yaroshenko I. V., Semigulina I. B. Socio-Economic Development of the Northeast Macro-Region (Kharkiv, Poltava, and Sumy Regions): Analysis and Evaluation of the Basic Development Indicators, their Dynamics and Trends

The presented materials consider the current Northeast macro-region, composed of Kharkiv, Poltava, and Sumy regions of Ukraine. Dynamics of the main indicators of development of these regions and of the macro-region in general have been examined, their trends have been identified. Characteristic of the macro-region in general and its regions in particular is diversity of the natural, economic and geographic characteristics that impact the nature of development and distribution of productive capacities in the macro-region.

Keywords: socio-economic development, socio-economic indicators, macro-region, region, dynamics, trends, territorial development.

Fig.: 1. **Table:** 5. **Bibl.:** 12.

Yaroshenko Igor V. – PhD (Economics), Head of Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (8 floor, 7 entrance, Derzhprom, 5 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Semigulina Irina B. – Junior Researcher of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (8 floor, 7 entrance, Derzhprom, 5 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Сутність соціально-економічного потенціалу на регіональному рівні представляє собою єдність економічної та соціальної регіональної політики і полягає у взаємодії природно-ресурсного, демографічного, науково-технічного, виробничого, рекреаційного, інформаційного, соціального, культурного потенціалів.

Ефективна регіональна політика на певній території реалізується на основі комплексного і раціонального використання всіх територіальних ресурсів багатозначного призначення і залежить від комплексної оцінки дійсного соціально-економічного потенціалу регіону, виявлення джерел та масштабів розвитку, визначення та оцінка варіантів перспективного соціально-

економічного розвитку регіону на основі раціонального розміщення продуктивних сил з врахуванням спеціалізації регіону та його індивідуальних особливостей.

Для ефективного регіонального управління в Україні сьогодні реалізується реформа децентралізації влади, яка, зокрема, вирішує питання децентралізації управління економікою, так як ініціатива в регіоні безпосередньо дає можливість забезпечити ефективний розвиток власного місцевого господарства.

У представлених матеріалах розглянуто сучасний Північно-Східний макрорегіон, до складу якого входять Харківська, Полтавська і Сумська області України, їх роль в економічному і соціальному житті країни. Ха-

рактерними для макрорегіону в цілому і його областей зокрема є різновиди природних, господарських і історичко-географічних особливостей, які впливають на характер розвитку і розміщення виробничих сил в регіоні, що може бути корисним і цікавим для науковців, дослідників, економістів-практиків, управлінців.

Мета статті – аналіз і оцінка соціально-економічного розвитку Північно-Східного макрорегіону України.

Завдання статті – провести аналіз і оцінку соціально-економічного розвитку областей Північно-Східного макрорегіону України. Дослідити динаміку основних показників розвитку областей та макрорегіону в цілому, визначити їх тенденції.

Північно-Східний макрорегіон, або Слобожанщина, являє собою історичну область, розташовану на північному сході України. Він межує на півночі та північному сході з РФ (має безпосередній вихід до Курської та Білгородської областей), на заході – із Столичним економічним районом, на сході – з Донецьким, на півдні – з Придніпровським.

Північно-Східний макрорегіон включає територію Сумської, Харківської та Полтавської областей. Він належить до індустріально розвинених районів України, характеризується вигідним економіко-географічним положенням, розташований на важливих шляхах сполучення, знаходиться поблизу металургійних баз Донбасу та Придніпров'я (див. [10]).

Район знаходиться в межах Придніпровської низовини та Полтавської рівнини і має рівнинний рельєф. Помірно континентальний клімат із достатньою кількістю опадів дає змогу вирощувати різноманітні сільськогосподарські культури лісостепової і степової зон. Район відносно добре забезпечений водними ресурсами. Лише у південно-східній частині Харківської області відчувається їх дефіцит. Найважливішу роль у водозабезпеченні регіону відіграють Дніпро, Ворскла, Сіверський Донець, Сейм, Псел, Десна, Хорол. Відомі й джерела мінеральних вод (Миргородське, Гоголівське, Березівське).

Особливу роль відіграє економіко-географічне положення, яке має декілька аспектів. Головне – це близькість до паливно-металургійної бази України – Придніпров'я та Донбасу і нагромадження тут ЛЕП і трубопроводів, що мають міждержавне та міжрайонне значення. Такі риси економіко-географічного положення Північно-Східного соціально-економічного регіону дають змогу здійснювати різноманітні економічні та культурні зв'язки з іншими регіонами України і сусідніми державами, розвиваючи внутрішньорайонне, міжрайонне і міждержавне співробітництво.

У структурі населення основна частка припадає на міських жителів; густина населення дещо нижча, ніж середня по країні. Спостерігається високий вплив сільських жителів, переважно молоді, у міста (особливо в Харківській області). Повсюдно переважає українське населення: в Полтавській області його частка становить 91,4%, Сумській – 88,8%, Харківській – 70,7% [12]. Природні умови району істотно вплинули на географію та особливості населених пунктів, передусім сільських.

Села тут, як і в інших лісостепових і північно-степових регіонах України, великі, розташовані поблизу річок, мають багатопалубову забудову.

Найбільш розвинутими галузями промисловості Північно-Східного району є машинобудування і металообробка. Район виробляє близько 20% продукції машинобудування України. Друге і третє місце відповідно займають легка і харчова галузі, далі йдуть хімія, нафтохімія, промисловість будівельних матеріалів. Машинобудування спеціалізується на виробництві устаткування для енергетики, вугільної та залізорудної промисловості, чорної металургії, транспортних засобів, сільськогосподарських машин, приладів тощо.

Для областей макрорегіону характерний високий рівень розвитку сільського господарства (обсяг продукції в розрахунку на одного жителя, наприклад, Полтавської області, майже на 50% більший, ніж у середньому по країні).

Урожайні чорноземні ґрунти і сприятливі кліматичні умови дають можливість вирощувати товарне зерно, зокрема пшеницю, кукурудзу, а також цукрові буряки, соняшник, розвивати овочівництво і садівництво, м'ясо-молочне і м'ясо-сальне тваринництво [11].

Вигідне географічне розташування та наявний природно-ресурсний потенціал сприяють прискореному соціально-економічному розвитку територій макрорегіону. Територія макрорегіону охоплює 13,9% загальної площі країни, на якій проживає 11,7% наявного населення (табл. 1).

Північно-Східний макрорегіон займає вагоме місце в економіці України, що засвідчують основні показники соціально-економічного розвитку: валовий регіональний продукт у 2013 р. становив 11,2% від загального значення показника по країні; обсяг реалізованої промислової продукції у 2013 р. склав 12,8% від загального значення по країні; продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) – 15,9%, у тому числі продукція рослинництва – 17,5%, продукція тваринництва – 12,2%; експорт товарів і послуг – 7,7%; обсяг капітальних інвестицій – 8,0%; обсяг прямих іноземних інвестицій – 6,4%; оборот роздрібною торгівлю – 11,4%; середньорічна кількість штатних працівників – 12,1% (табл. 1).

За період 2006–2012 рр. змінилася структура економіки макрорегіону (за даними валового випуску продукції та послуг) (табл. 2):

- ✦ збільшилася питома вага таких сфер діяльності: торгівлі на 2,5 в. п., з 6,9% у 2006 р. до 9,3% у 2012 р.; сільського господарства – на 1,5 в. п., з 9,8% у 2006 р. до 11,3% у 2012 р.;
- ✦ зменшилася питома вага таких сфер діяльності: промисловості – на 4,6 в. п., з 51,3% у 2006 р. до 46,8% у 2012 р.; фінансова діяльність – на 2,5 в. п., з 4,6% у 2006 р. до 2,1% у 2012 р.; операції з нерухомим майном – на 1,4 в. п., з 5,4% у 2006 р. до 4,0% у 2012 р.; будівництво – на 0,7 в. п., з 5,1% у 2006 р. до 4,4% у 2012 р.

Найбільш розвинутими галузями промисловості макрорегіону є машинобудування (22,6% у загальноукраїнських показниках), виробництво коксу і продук-

Таблиця 1

Місце Північно-Східного макрорегіону в економіці України у 2013 р.

Показник	Сумська область	Питома вага в Україні, %	Ранг	Полтавська область	Питома вага в Україні, %	Ранг	Харківська область	Питома вага в Україні, %	Ранг	Північно-східний макрорегіон	Питома вага в Україні, %
Територія, тис. кв. км	23,8	3,9	16	28,8	4,8	6	31,4	5,2	4	84,0	13,9
Чисельність наявного населення, тис. осіб	1133,0	2,5	20	1458,2	3,2	12	2737,2	6,0	4	5328,4	11,7
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) за 2013 р., млн грн	26765,0	1,8	16	58464,0	3,8	8	85315,0	5,6	4	170544,0	11,2
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	23955,5	1,8	13	71473,6	5,3	7	78114,2	5,8	5	173543,3	12,8
Обсяг реалізованих послуг (у фактичних цінах), млн грн	2681,8	0,8	23	5303,2	1,5	12	15059,9	4,2	5	23044,9	6,5
Продукція сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.), млн грн	9413,0	3,7	13	16022,9	6,3	2	14644,5	5,8	6	40080,4	15,9
Рослинництва	7314,6	4,2	13	12271,2	7,0	2	11119,4	6,3	3	30705,2	17,5
Тваринництва	2098,4	2,7	21	3751,7	4,9	6	3525,1	4,6	9	9375,2	12,2
Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США	427,2	0,7	15	1065,1	1,8	10	2216,3	3,8	4	3708,6	6,4
Експорт товарів і послуг, млн дол. США	980,0	1,3	14	2733,9	3,5	8	2332,3	3,0	10	6046,2	7,7
Імпорт товарів і послуг, млн дол. США	723,5	0,9	18	1303,2	1,5	16	2461,4	2,9	7	4488,1	5,3
Оборот роздрібною торгівлю, млн грн	16483,2	1,9	21	23168,9	2,6	12	61979,0	7,0	4	101631,1	11,4
Роздрібний товарооборот підприємств (у фактичних цінах), млн грн	6024,0	1,4	24	10858,0	2,5	11	27979,0	6,5	5	44861,0	10,4
Капітальні інвестиції (у фактичних цінах), млн грн	2721,0	1,0	23	9536,0	3,6	9	9292,6	3,5	10	21549,6	8,0
Кількість зайнятих, тис. осіб	515,9	2,5	19	648,3	3,2	12	1282,8	6,3	4	2447,0	12,0
Середньорічна кількість штатних працівників, тис. осіб	241,3	2,4	14	364,8	3,6	11	625,4	6,2	4	1231,5	12,1

Джерело: складено авторами за даними [1–6].

Валовий випуск продукції та послуг по Північно-Східному макрорегіону у 2006–2012 рр.

Показник	2006 р.		2012 р.		Відхилення 2012 р. від 2006 р.	
	Валовий випуск продукції та послуг, млн грн	Питома вага, %	Валовий випуск продукції та послуг, млн грн	Питома вага, %	Валовий випуск продукції та послуг, +/-, млн грн	Питома вага, +/-, в. п.
Усього	139970,0	100,0	356043,0	100,0	216073,0	–
у тому числі:						
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	13723,0	9,8	40361,0	11,3	26638,0	1,5
Промисловість	71834,0	51,3	166454,0	46,8	94620,0	–4,6
Будівництво	7123,0	5,1	15804,0	4,4	8681,0	–0,7
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	9610,0	6,9	33244,0	9,3	23634,0	2,5
Діяльність транспорту та зв'язку	10339,0	7,4	23380,0	6,6	13041,0	–0,8
Фінансова діяльність	6436,0	4,6	7574,0	2,1	1138,0	–2,5
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям	7496,0	5,4	14115,0	4,0	6619,0	–1,4
Освіта	4397,0	3,1	14627,0	4,1	10230,0	1,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2854,0	2,0	8192,0	2,3	5338,0	0,3
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту; діяльність домашніх господарств; діяльність екстериторіальних організацій	2674,0	1,9	3540,0	1,0	866,0	–0,9
Інші види діяльності	3484,0	2,5	28752,0	8,1	25268,0	5,6

Джерело: складено авторами за даними [1–9].

тів нафто перероблення (42,8%), добувна промисловість (18,3%). Макрорегіон виробляє 17,9% харчової, 14,4% легкої та 21,8% хімічної і фармацевтичної продукції України. Вагоме місце має виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (11,0%) і виготовлення меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин та устаткування (11,8%) (табл. 3).

За період 2006–2013 рр. структура промислової продукції макрорегіону змінилася таким чином (табл. 3):

- ✦ збільшилася частка добувної промисловості і розробленні кар'єрів на 5,4 в. п., з 10,9% у 2006 р. до 16,3% у 2013 р.; виробництву харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 5,2 в. п., з 21,9% у 2006 р. до 27,1% у 2013 р.; виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – на 3,4 в. п., з 11,6% у 2006 р. до 15,0% у 2013 р.;
- ✦ зменшилася частка виробництву коксу, продуктів нафтоперероблення на 12,5 в. п., з 24,5% у 2006 р. до 12,0% у 2013 р.; машинобудування –

на 1,9 в. п., з 17,2% у 2006 р. до 15,3% у 2013 р.; хімічної і нафтохімічної промисловості – на 0,4 в. п., з 3,9% у 2006 р. до 3,5% у 2013 р.

З 2006–2013 рр. відбулися зміни в структурі продукції сільського господарства макрорегіону: зросла питома вага продукції рослинництва на 10,4 в. п., з 66,2% у 2006 р. до 76,6% у 2013 р.; питома вага продукції тваринництва зменшилася з 33,8% у 2006 р. до 23,4% у 2013 р. (табл. 4).

На основі аналізу показників адміністративно-територіального устрою, економічного розвитку та ваги в загальноукраїнських показниках Харківської, Полтавської і Сумської областей Північно-Східного макрорегіону України можна зробити висновок щодо існування проблем диспропорцій соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць за площею, чисельністю та щільністю населення в кожному із регіонів (табл. 5, рис. 1).

Обсяг реалізованої промислової продукції по Північно-Східному макрорегіону у 2006–2013 рр.

Показник	2006 р.		2013 р.		Відхилення 2013 р. від 2006 р.	
	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	Питома вага, %	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн	Питома вага, %	Обсяг реалізованої промислової продукції, +/-, млн грн	Питома вага, +/-, в. п.
Усього	66672,3	100,0	173543,3	100,0	106871,0	0,0
у тому числі:						
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	7299,1	10,9	28334,1	16,3	21035,0	5,4
Переробна промисловість	51646,9	77,5	119147,4	68,7	67500,5	-8,8
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	14577,1	21,9	46986,1	27,1	32409,0	5,2
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	728,1	1,1	1391,2	0,8	663,1	-0,3
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність		0,0	3129,6	1,8	3129,6	1,8
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	16341,1	24,5	20910,0	12,0	4568,9	-12,5
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції та						
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (у 2013 р. КВЕД-2010)	2591,2	3,9	6024,5	3,5	3433,3	-0,4
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2004,0	3,0	6575,5	3,8	4571,5	0,8
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування		0,0	3953,9	2,3	3953,9	2,3
Машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування	11477,2	17,2	26571,7	15,3	15094,5	-1,9
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин та устаткування (у 2013 р. КВЕД-2010)	0,0	0,0	3604,9	2,1	3604,9	2,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, водопостачання; каналізація, поводження з відходами (у 2013р. КВЕД-2010)	7726,4	11,6	26061,8	15,0	18335,4	3,4

Джерело: складено авторами на основі [1–9].

У Харківській області зафіксовано найвищий рівень диференціації за основними показниками соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць.

Найбільша розбіжність спостерігається в Харківській області за такими показниками, як чисельність (у 25,23 разу) і щільність населення (в 11,17 разу), площа території (в 6,03 рази) та середньомісячна заробіт-

Таблиця 4

Валова продукція та структура сільського господарства Північно-Східного макрорегіону України у 2006–2013 рр.

Показник	Рік							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Валова продукція сільського господарства, млн грн усього	26678,4	27543	30082,3	28781,2	25697,1	36053,2	33826,4	40080,3
у тому числі:								
Валова продукція рослинництва, млн грн	17656,3	19631,6	22633,7	20897,1	17572,7	27786,9	25141,8	30705,1
питома вага, %	66,2	71,3	75,2	72,6	68,4	77,1	74,3	76,6
Валова продукція тваринництва, млн грн	9022,1	7911,4	7448,6	7884,1	8124,4	8266,3	8684,6	9375,2
питома вага, %	33,8	28,7	24,8	27,4	31,6	22,9	25,7	23,4

Джерело: складено авторами за даними [1–9].

Таблиця 5

Оцінка диференціації адміністративних одиниць (районів, без міст) областей Північно-Східного макрорегіону за основними показниками

Показник		Харківська область	Полтавська область	Сумська область
Площа, тис. км ²	відношення максимального значення до мінімального	6,03	4,12	2,24
	середнє значення	1,15	1,13	1,29
Чисельність населення, тис. осіб	відношення максимального значення до мінімального	25,23	5,67	3,71
	середнє значення	38,49	31,74	29,87
Щільність населення, осіб на км ²	відношення максимального значення до мінімального	11,17	3,07	2,71
	середнє значення	33,12	28,62	23,37
Середньомісячна заробітна плата, грн	відношення максимального значення до мінімального	1,82	1,48	1,47
	середнє значення	2508,46	2545,36	2291,50

Джерело: складено авторами за даними [1–9].

на плата (в 1,82 разу). Адміністративні одиниці Полтавської області мають найбільшу розбіжність за чисельність населення (в 5,67 разу) та площею території (в 4,12 разу); у цілому ж диференціацію адміністративних одиниць можна оцінити як середню. Адміністративні одиниці Сумської області мають найменший рівень диференціації за основними показниками, проте рівень її соціально-економічного розвитку є самим низьким в макрорегіоні.

ВИСНОВКИ

Комплексна характеристика соціально-економічного та адміністративно-територіального розвитку Харківської, Полтавської і Сумської області дозволяє зробити такі висновки.

1. Північно-Східного макрорегіон займає вагоме місце в економіці країни. Так, у 2013 р.:

- ✦ валовий регіональний продукт становив 11,2% від загального в країні;
- ✦ оборот роздрібної торгівлі – 11,4% від загального обсягу;
- ✦ працювало 12,1% від загальної кількості працівників в Україні.

2. Економічний потенціал Північно-Східного макрорегіону характеризується потужним і галузево-різноманітним машинобудуванням: від важкого до електронного й авіаційного. Має розвинений агропромисловий комплекс. Галузева структура економіки представлена легкою, хімічною промисловістю, енергетикою, видобутком корисних копалин.

3. Макрорегіон характеризується розвинутою транспортною мережею з магістралями загальнодержавного й міжнародного значення – залізницями, автошляхами, трубопроводами, авіалініями.

4. Велику організуючу роль відіграє Харків з його потужним науково-технічним потенціалом, що пред-

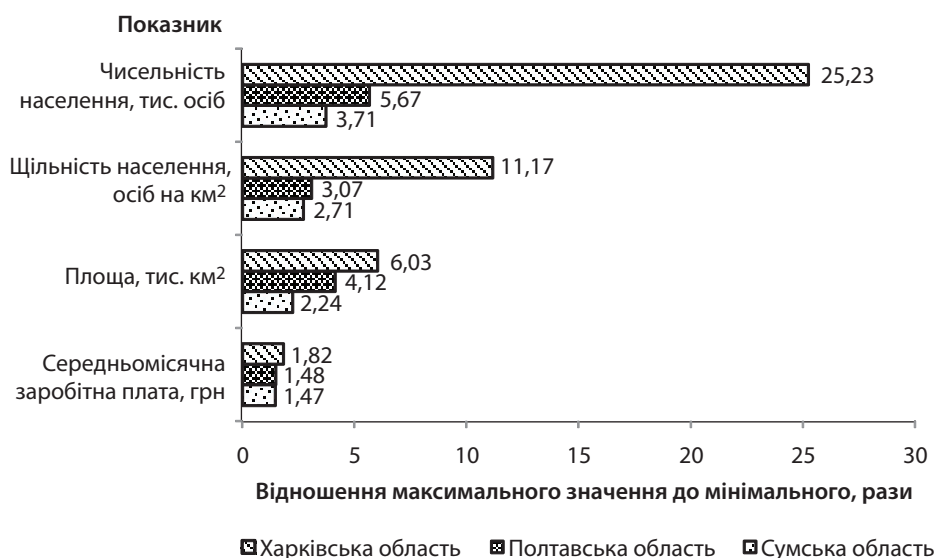

Рис. 1. Непропорційність адміністративно-територіального устрою адміністративних одиниць (районів, без міст) областей Північно-Східного макрорегіону у 2013 р.

Джерело: складено авторами за даними [1-9].

ставлений низкою вузів, науково-дослідних установ, лабораторій, культурних закладів.

5. Ресурсний потенціал Північно-Східного району представлений нафтовими родовищами – Глинсько-Розбишівське, Більське, Зачепилівське, Качанівське, Рибальське; газовими родовищами – Шебелинське, поклади в Єфремівці, Кегичівці – в Харківській області; Солохівське, Яблунівське – в Полтавській області; залізними рудами Кременчуцького родовища.

6. Агрокліматичні умови району сприятливі для багатогалузевого сільського господарства. Значна територія вкрита родючими ґрунтами – чорноземами типовими в Полтавській і Харківській областях; чорноземами і сірими лісовими ґрунтами в Сумській області.

7. Соціальний потенціал Північно-Східного макрорегіону характеризується поступовим зменшенням населення за рахунок від’ємного природного приросту і посиленою міграцією. Трудові ресурси макрорегіону мають високий рівень освіти, насамперед у Харківській агломерації, і високу кваліфікацію, пов’язану із зосередженням на території макрорегіону складних і наукомістких видів виробництва. Натомість швидкий відтік сільського населення в міста знижує продуктивність праці в сільському господарстві та створює гостру проблему в сільській місцевості.

8. Найбільш економічно розвинутою в Північно-Східному макрорегіоні є Харківська область: у 2013 р. займала 4 місце в Україні за сумою валового регіонального продукту; 5 місце – за обсягом реалізованої промислової продукції та обсягом реалізованих послуг; 6 місце – за обсягом продукції сільського господарства. Водночас, її адміністративні одиниці розвиваються нерівномірно, що знаходить відображення у нерівномірності районних показників за площею, чисельністю та щільністю населення та відставанні показників соціально-економічного розвитку більшості районів від середніх по області. Тобто, розрив між соціально-

економічними показниками та їх динамікою за адміністративними одиницями є досить глибоким.

9. Полтавщина характеризується потужним й розвиненим промисловим (7 місце в Україні за обсягом реалізованої промислової продукції) і сільськогосподарським (2 місце за обсягом продукції сільського господарства) виробництвом, соціально-економічний розвиток відбувається поступово і має позитивні тенденції. Проте темпи зростання за деякими показниками (валовий регіональний продукт; роздрібний товарооборот, обсяг реалізованих послуг та ін.) у Полтавській області повільніші, ніж у Харківській. Водночас, адміністративні одиниці Полтавської області розвиваються більш рівномірно, ніж у Харківській, відхилення основних показників від середніх значень по області менше, а динаміка зміни показників не така стрімка. Внаслідок цього в Полтавській області існує більше точок зростання, ніж у Харківській.

10. Аналіз соціально-економічного розвитку Сумської області дозволяє зробити висновок, що його загальний рівень нижчий, ніж у Харківській та Полтавській областях: займає 16 місце в Україні за сумою валового регіонального продукту; 13 місце – за обсягом реалізованої промислової продукції та обсягом продукції сільського господарства. Більшість районів області є аграрними, промисловий потенціал мають лише міста Суми, Конотоп, Охтирка та Шостка і Охтирський, Роменський та Тростянецький райони. Така ситуація дозволяє ідентифікувати Сумську область як найслабший регіон у Північно-Східному макрорегіоні.

11. Існування в кожній із областей Північно-Східного макрорегіону певних проблем диспропорцій соціально-економічного розвитку адміністративних одиниць залишає доцільним питання адміністративно-територіального реформування в частині об’єднання слабких районів з районами, що мають певний потенціал до зростання, створення в нових об’єднаннях точок

зростання через державну підтримку та фінансування нових проектів, з метою забезпечення сталого розвитку, підвищення показників рівня життя населення на кожній території.

12. Враховуючи значні зовнішні та внутрішні виклики і кризові явища, які склалися протягом 2014–2015 років в Україні, необхідно провести додаткові дослідження динаміки і тенденцій соціально-економічного розвитку Північно-Східного макрорегіону за цей період для визначення рівня ризиків, вплив негативних факторів, конкурентних переваг, можливостей, що дозволить сформулювати стратегічні пріоритети перспективного розвитку кожної території. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Головне управління статистики у Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poltavastat.gov.ua>
2. Головне управління статистики у Сумській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sumy.ukrstat.gov.ua>
3. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
5. Регіони України – 2011. Статистичний збірник. Частина I, II. – К., 2011.
6. Регіони України – 2013. Статистичний збірник. Частина I, II. – К., 2014.
7. Україна у цифрах – 2013. Статистичний збірник. – К., 2014.
8. Статистичний щорічник України за 2011 рік. – К., 2012.

9. Статистичний щорічник України за 2012 рік. – К., 2013.

10. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії / М. Д. Пістун. – К. : Вища школа, 1996. – 231 с.

11. Розміщення продуктивних сил України : підручник / Є. П. Качан, М. О. Ковтонюк, М. О. Петрига та ін. ; за ред. Є. П. Качана. – К. : Вища шк., 1997. – 365 с.

12. Північно-східний економічний район [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://ukrstat.gov.ua>
Holovne upravlinnia statystyky u Sumskii oblasti. <http://sumy.ukrstat.gov.ua>
Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti. <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>
Holovne upravlinnia statystyky u Poltavskii oblasti. <http://www.poltavastat.gov.ua>
Kachan, Ye. P. et al. *Rozmishchennia produktyvnykh syl Ukrainy* [The distribution of productive forces of Ukraine]. Kyiv: Vyscha shkola, 1997.
Pistun, M. D. *Osnovy teorii suspilnoi heohrafi* [Fundamentals of the theory of public geography]. Kyiv: Vyscha shkola, 1996.
“Pivnichno-skhidnyi ekonomichnyi raion” [North-East economic region]. <http://uk.wikipedia.org>
Rehiony Ukrainy – 2013 [Regions of Ukraine – 2013]. Kyiv, 2014.
Rehiony Ukrainy – 2011 [Regions of Ukraine – 2011]. Kyiv, 2011.
Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]. Kyiv, 2012.
Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]. Kyiv, 2013.
Ukraina u tsyfrakh – 2013 [Ukraine in numbers – 2013]. Kyiv, 2014.